Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 16 januari 2025*

”Begäran om förhandsavgörande – Straffrättsligt samarbete – Direktiv (EU) 2016/343 – Artikel 8 – Rätt att närvara vid rättegången – Underrättelse om rättegången och om konsekvenserna av utevaro – Trots att behöriga myndigheters har gjort rimliga ansträngningar kan den tilltalade inte anträffas – Möjlighet att hålla rättegång och meddela fällande dom i den tilltalades utevaro – Artikel 9 – Rätt till en ny rättegång eller till annat rättsmedel som medger en ny prövning av sakfrågan – Sådan rätt föreligger inte om den berörda personen undandrar sig lagföring”

I mål C-644/23 [Stangalov],[i]

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sofiyski gradski sad (Domstolen i Sofia, Bulgarien) genom beslut av den 26 oktober 2023, som inkom till domstolen den 26 oktober 2023, i brottmålet mot

**IR,**

ytterligare deltagare i rättegången:

**Sofiyska gradska prokuratura,**

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av ordföranden på tredje avdelningen C. Lycourgos (referent), tillika tillförordnad ordförande på fjärde avdelningen, samt domarna S. Rodin och O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

– Europeiska kommissionen, genom J. Vondung och I. Zaloguin, båda i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: bulgariska.

[i] Det förevarande målets namn är ett fiktivt namn. Det överensstämmer inte med det verkliga namnet på någon av parterna i målet.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

## Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 8 och 9 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden (EUT L 65, 2016, s. 1) och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).

2 Begäran har framställts i ett brottmål mot IR angående gärningar som skulle kunna utgöra skattebrott för vilka frihetsberövande påföljd är stadgad.

### Tillämpliga bestämmelser

#### *Unionsrätt*

3 Skälen 33, 35–39, 47 och 48 i direktiv 2016/343 har följande lydelse:

”(33) Rätten till en rättvis rättegång är en av grundprinciperna i ett demokratiskt samhälle. Rätten för misstänkta och tilltalade att närvara vid rättegången bygger på denna rättighet och bör säkerställas i hela [Europeiska] unionen.

…

(35) Misstänktas och tilltalades rätt att vara närvarande vid rättegången är inte absolut. På vissa villkor bör misstänkta och tilltalade uttryckligen eller genom tyst medgivande, men på ett otvetydigt sätt, kunna avstå från denna rätt.

(36) Under vissa förhållanden bör det vara möjligt att meddela ett avgörande om den misstänktes eller tilltalades skuld eller oskuld även om den berörda personen inte är närvarande vid rättegången. Detta kan vara fallet om den misstänkte eller tilltalade i vederbörlig tid har underrättats om rättegången och om följderna av utevaro men trots detta uteblir. Att den misstänkte eller tilltalade har underrättats om rättegången bör förstås som att han eller hon kallas personligen eller att personen i fråga på annat sätt officiellt informeras om tid och plats för rättegången på ett sätt som gör det möjligt för honom eller henne att bli medveten om rättegången. Att informera den misstänkte eller tilltalade om följderna av utevaro bör särskilt förstås som att denna person informeras om att ett avgörande kan meddelas om han eller hon uteblir från rättegången.

(37) Det bör också vara möjligt att hålla en rättegång som kan leda till ett avgörande om skuld eller oskuld i den misstänktes eller tilltalades utevaro om denna person har underrättats om rättegången och gett fullmakt till en försvarare som utsetts av den misstänkte eller tilltalade själv eller av staten att företräda honom eller henne vid rättegången och som också företrätt den misstänkte eller tilltalade.

(38) Vid bedömningen av om det sätt på vilket informationen tillhandahålls är tillräckligt för att säkerställa en persons kännedom om rättegången bör i förekommande fall särskilt beaktas dels de ansträngningar som myndigheterna har gjort för att informera den berörda personen, dels de ansträngningar som den berörda personen har gjort för att ta emot den information som riktas till honom eller henne.

(39) Om medlemsstaterna föreskriver en möjlighet att hålla en rättegång i en misstänkts eller tilltalads utevaro, och villkoren för att meddela ett avgörande i en misstänkts eller tilltalads utevaro inte är uppfyllda eftersom den misstänkte eller tilltalade trots rimliga ansträngningar inte kunnat hittas, exempelvis eftersom personen har flytt eller avvikit, bör det ändå vara möjligt att meddela ett avgörande i den misstänktes eller tilltalades utevaro och att verkställa detta avgörande. I detta fall bör medlemsstaterna se till att när misstänkta eller tilltalade informeras om avgörandet, särskilt när de grips, de också bör informeras om möjligheten att angripa avgörandet och om rätten till en ny rättegång, eller om andra rättsmedel. …

…

(47) Detta direktiv garanterar de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i stadgan och i [Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950 (nedan kallad Europakonventionen)] … Hänsyn bör särskilt tas till artikel 6 [FEU], enligt vilken unionen ska erkänna de rättigheter, friheter och principer som fastställs i stadgan, och enligt vilken de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i Europakonventionen och såsom de följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer.

(48) Eftersom detta direktiv fastställer minimiregler bör medlemsstaterna kunna utvidga de rättigheter som fastställs i detta direktiv för att föreskriva en högre skyddsnivå. Den skyddsnivå som medlemsstaterna tillhandahåller bör aldrig understiga de normer som anges i stadgan och Europakonventionen, såsom dessa tolkas av domstolen och Europadomstolen.”

4 I artikel 1 i direktivet, som har rubriken ”Syfte”, föreskrivs följande:

”I detta direktiv fastställs gemensamma minimiregler för följande:

a) Vissa aspekter av oskuldspresumtionen i straffrättsliga förfaranden.

b) Rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden.”

5 I artikel 8 i direktivet, med rubriken ”Rätt att närvara vid rättegången”, föreskrivs följande:

”1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade har rätt att närvara vid sin egen rättegång.

2. Medlemsstaterna får föreskriva att en rättegång som kan leda till ett avgörande om en misstänkts eller tilltalads skuld eller oskuld får hållas i dennes utevaro, om

a) den misstänkte eller tilltalade i rätt tid har underrättats om rättegången och konsekvenserna av utevaro, eller om

b) den misstänkte eller tilltalade, efter att ha blivit underrättad om rättegången, företräds av en försvarare med fullmakt som utsetts av antingen den misstänkte eller tilltalade eller av staten.

3. Ett avgörande som har meddelats i enlighet med punkt 2 får verkställas mot den berörda personen.

4. Om medlemsstaterna tillhandahåller en möjlighet att hålla en rättegång i en misstänkts eller tilltalads utevaro, och det inte är möjligt att uppfylla villkoren i punkt 2 i denna artikel eftersom en misstänkt eller tilltalad trots rimliga ansträngningar inte kunnat hittas, får medlemsstaterna föreskriva att ett avgörande ändå kan meddelas och verkställas. I sådana fall ska medlemsstaterna se till att när misstänkta eller tilltalade informeras om ett avgörande, särskilt när de grips, även informeras om möjligheten att angripa avgörandet och om rätten till en ny rättegång, eller om andra rättsmedel, i enlighet med artikel 9.

…”

6 Artikel 9 i samma direktiv, som har rubriken ”Rätt till en ny rättegång”, har följande lydelse:

”Medlemsstaterna ska se till att misstänkta eller tilltalade, om dessa inte var närvarande vid sin rättegång och om de villkor som anges i artikel 8.2 inte var uppfyllda, har rätt till en ny rättegång eller annat rättsmedel som medger en ny prövning av sakfrågan, inbegripet prövning av ny bevisning, och som kan leda till att det ursprungliga avgörandet upphävs. I detta avseende ska medlemsstaterna se till att dessa misstänkta och tilltalade har rätt att närvara, att delta på ett effektivt sätt i enlighet med förfaranden enligt nationell rätt och att utöva sin rätt till försvar.”

### *Bulgarisk rätt*

7 I artikel 94.1 och 94.3 i Nakazatelno-protsesualen kodeks (straffprocesslagen) (DV nr 86 av den 28 oktober 2005) föreskrivs, i den lydelse som är tillämplig på omständigheterna i det nationella målet (nedan kallad NPK), följande:

”1. Ett ombud ska delta i det straffrättsliga förfarandet när … målet prövas i den tilltalades utevaro,

…

3. När deltagande av ett ombud är obligatoriskt ska den behöriga myndigheten utse en advokat som ombud.”

8 I artikel 219.3 led 3 NPK anges följande:

”I misstankebeslutet … ska anges … vilka gärningar [den berörda personen] anklagas för att ha begått och den rättsliga kvalificeringen av dessa gärningar.”

9 I artikel 246.1 NPK anges följande:

”Åklagaren ska upprätta en stämningsansökan om han eller hon är övertygad om att nödvändig bevisning har inhämtats för att … väcka åtal vid domstol …”

10 I artikel 247c.1 NPK föreskrivs följande:

”Den tilltalade ska efter beslut av referenten tillställas en kopia av stämningsansökan. Vid delgivningen av stämningsansökan ska den tilltalade informeras om det datum som bestämts för det förberedande sammanträdet … samt om att målet kan prövas och avgöras i hans eller hennes utevaro i enlighet med artikel 269.”

11 I artikel 269 NPK föreskrivs följande:

”1. Den tilltalades närvaro vid rättegången är obligatorisk, när han eller hon har åtalats för ett grovt brott.

…

3. När det inte hindrar att den objektiva sanningen fastställs, får målet prövas i den tilltalades utevaro om

1) den tilltalade inte befinner sig på den adress som han eller hon har uppgett eller har ändrat denna adress utan att underrätta behörig myndighet om detta,

2) den tilltalades hemvist i Bulgarien inte är känd och inte har kunnat fastställas efter en omsorgsfull eftersökning,

…

4) [den tilltalade] befinner sig utanför Bulgarien och … hans eller hennes hemvist är okänd.”

12 I artikel 423.1 NPK anges följande:

”En person som dömts i sin utevaro får inom sex månader efter att ha fått kännedom om den lagakraftvunna fällande domen … begära att [det straffrättsliga förfarandet] ska återupptas med åberopande av sin utevaro under [detta förfarande]. En sådan begäran ska bifallas, såvida inte den dömde avvikit efter att under förundersökningen ha blivit delgiven misstanke om de gärningar som avses med åtalet, och detta fått till följd att förfarandet enligt artikel 247c.1 inte har kunnat genomföras, eller den dömde, efter det att det sistnämnda förfarandet har genomförts, har uteblivit från förhandlingen utan giltigt skäl.”

## Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 Under år 2016 anklagades IR för deltagande i organiserad brottslighet genom en kriminell organisation i syfte att begå olika skattebrott som kan föranleda frihetsberövande straff.

14 Den 19 april 2016 delgavs IR ett misstankebeslut avseende dessa brott, vilket hade meddelats med tillämpning av artikel 219 NPK.

15 Efter att ha erhållit detta beslut, som hade meddelats under förundersökningen, anlitade IR en av honom befullmäktigad advokat och uppgav en adress på vilken han kunde nås.

16 Den 8 juni 2016 avslutades förundersökningen och ärendet överlämnades till åklagaren.

17 Den 9 december 2016 upprättade åklagaren en stämningsansökan med stöd av artikel 246 NPK och väckte åtal mot IR vid Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien).

18 Trots Spetsializiran nakazatelen sads (Särskilda brottmålsdomstolen) försök att delge IR en kallelse för att han personligen skulle inställa sig till förhandlingen, kunde IR inte anträffas på vare sig den adress han hade uppgett eller någon annanstans. Det var därför inte möjligt att vidta de åtgärder som föreskrivs i artikel 247 c.1 NPK, däribland att överlämna av en kopia av den stämningsansökan som avses i artikel 246 NPK till IR.

19 En advokat utsågs ex officio till försvarare för IR. Försvararen lyckades emellertid inte komma i kontakt med honom och avsade sig uppdraget. Inte heller de andra försvarare som senare utsetts ex officio har kunnat komma i kontakt med IR.

20 Då det visat sig att stämningsansökan var behäftad med ett formellt fel, förklarades denna ogiltig och målet avskrevs därför. Därefter upprättades en ny stämningsansökan i enlighet med artikel 246 NPK och ett nytt förfarande inleddes. I samband härmed vidtogs nya åtgärder för att försöka anträffa IR, vilka bland annat riktade sig till hans familjemedlemmar och tidigare arbetsgivare och till mobiltelefonioperatörer. Åtgärderna rönte dock ingen framgång.

21 Genom beslut av den 27 oktober 2020 beslutade Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

”1) Ska artikel 8.2 b, jämförd med skälen 36–39 i direktiv [2016/343], tolkas så, att den omfattar en situation där den tilltalade har underrättats om anklagelsen mot honom eller henne i dess ursprungliga lydelse och, på grund av att han eller hon håller sig undan, objektivt sett inte kan underrättas om rättegången samt företräds av en försvarare som utsetts ex officio och som han eller hon inte har någon kontakt med?

2) Om svaret på ovanstående fråga är nekande:

Är en nationell bestämmelse (artikel 423 … [NPK]), enligt vilken det inte finns något rättsmedel mot utredningsåtgärder som vidtagits i den tilltalades utevaro eller mot utevarodomar, förenlig med artikel 9 … i [direktiv 2016/343], när den tilltalade, efter att ha blivit underrättad om anklagelsen mot honom eller henne i dess ursprungliga lydelse, avvikit och därför inte har kunnat underrättas vare sig om tid och plats för rättegången eller om konsekvenserna av utevaro?

3) Om svaret på ovanstående fråga är nekande:

Har artikel 9 i direktiv [2016/343], jämförd med artikel 47 i stadgan, direkt effekt?”

22 Denna begäran om förhandsavgörande gav upphov till domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), vars domslut har följande lydelse:

”Artiklarna 8 och 9 i direktiv [2016/343 ska tolkas så, att en tilltalad som behöriga nationella myndigheter trots rimliga ansträngningar inte lyckats hitta, och till vilken nämnda myndigheter av den anledningen inte lyckats överlämna några uppgifter om dennes rättegång, kan bli föremål för rättegång och, i förekommande fall, en fällande dom i dennes utevaro, men den tilltalade ska i sådant fall i princip, efter underrättelse om denna fällande dom, beredas möjlighet att direkt göra gällande sin rätt enligt direktivet till en ny rättegång eller likvärdigt rättsmedel som medger en ny prövning av [saken] i dennes närvaro. Denna rätt kan emellertid förvägras nämnda person om det framgår av precisa och objektiva indicier att personen fått tillräcklig information för att känna till att en rättegång skulle komma att hållas mot honom eller henne och denne, genom avsiktligt handlande och i syfte att undandra sig lagföring, har hindrat myndigheterna från att officiellt underrätta [honom eller henne] om rättegången.”

23 Sofiyski gradski sad (Domstolen i Sofia), som efter det att Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) lagts ned återupptog brottmålet mot IR och som således är den hänskjutande domstolen, konstaterar att bulgarisk rättspraxis avseende artikel 423 NPK inte har ändrats sedan domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), meddelades. Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen, Bulgarien), som ensam är behörig att pröva en begäran om en ny rättegång, fortsätter att tillämpa artikel 423 NPK på det sättet att varje person som avvikit efter att ha mottagit ett sådant misstankebeslut som avses i artikel 219 NPK förlorar sin rätt till en ny rättegång vid fällande dom i personens utevaro.

24 Den hänskjutande domstolen har härav dragit slutsatsen att om IR dömdes i sin utevaro skulle en eventuell efterföljande begäran från IR om att en ny rättegång skulle hållas inte kunna bifallas.

25 Enligt den hänskjutande domstolen bör IR emellertid ha rätt till en ny rättegång, i enlighet med den grundläggande rätten till en rättvis rättegång som föreskrivs i artikel 47 i stadgan och som återspeglas i artiklarna 8.4 och 9 i direktiv 2016/343.

26 Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang påpekat att misstankebeslutet, som delgavs IR personligen den 19 april 2016, meddelades under förundersökningsstadiet, vilket föregår överlämnandet av ärendet till åklagaren. Detta preliminära misstankebeslut innehåller endast en kort redogörelse för de faktiska och rättsliga omständigheterna, i syfte att informera den misstänkte om att han eller hon misstänks för att ha begått ett visst brott och ge vederbörande möjlighet att lämna förklaringar beträffande detta.

27 Den hänskjutande domstolen har understrukit att all bevisning till nackdel eller till fördel för den berörda personen ännu inte är känd vid den tidpunkt då den berörda personen delges detta misstankebeslut. Åklagarens beslut att upprätta den stämningsansökan som avses i artikel 246 NPK och därmed väcka åtal vid behörig domstol är inte heller känt under förundersökningen.

28 Det är således först vid mottagandet av den stämningsansökan som upprättats med stöd av artikel 246 NPK som den berörda personen för första gången förstår att en rättegång kommer att äga rum. Det är även först i detta skede som han eller hon informeras om att målet kan komma att avgöras i hans utevaro.

29 Enligt den hänskjutande domstolen är såväl artikel 423.1 NPK som praxis från Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) avseende denna bestämmelse oförenliga med artiklarna 8.4 och 9 i direktiv 2016/343, eftersom de berövar personer, beträffande vilka en rättegång har hållits i deras utevaro, rätten till en ny rättegång trots att villkoren i artikel 8.2 i direktivet inte var uppfyllda.

30 Den hänskjutande domstolen önskar därför, innan den eventuellt dömer IR i hans utevaro, erhålla ytterligare klargöranden från EU-domstolen om vilka personer som omfattas av rätten till en ny rättegång. Om det av dessa klargöranden skulle framgå att artikel 423.1 NPK strider mot unionsrätten, ska det även fastställas huruvida den hänskjutande domstolen kan, eller till och med ska, underlåta att döma i den pågående rättegången mot IR i dennes utevaro, för att undvika ett senare åsidosättande av IR:s rätt till en rättvis rättegång.

31 Den hänskjutande domstolen har i detta sammanhang påpekat att den förfogar över säkra uppgifter av vilka det framgår att Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) skulle vägra att medge IR rätt till en ny rättegång. Dessa uppgifter grundar sig på den omständigheten att Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) inte har anpassat sin praxis efter det att domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), meddelades och konsekvent vägrar att beakta direktiv 2016/343.

32 Mot denna bakgrund beslutade Sofiyski gradski sad (Domstolen i Sofia) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen för förhandsavgörande:

”1) Är en nationell bestämmelse (artikel 423.1 andra meningen alternativ 1 NPK), enligt vilken en tilltalad som har dömts i sin utevaro inte har rätt till en ny rättegång i sin närvaro om han eller hon har avvikit efter att under förundersökningen ha erhållit generell information om vad han eller hon anklagas för och den tilltalade just på grund av denna avvikelse varken har kunnat informeras fullt ut om vad han eller hon anklagas för eller om det domstolsförfarande som inletts med anledning av anklagelserna, eller om konsekvenserna av vederbörandes utevaro från rättegången, och enligt vilken den tilltalade inte heller har rätt till en ny rättegång i sin närvaro om han eller hon företräds av en försvarare som utsetts ex officio, oberoende av om han eller hon har någon kontakt med försvararen, förenlig med artikel 9 i direktiv 2016/343 jämförd med artikel 8.2 och 8.4 i samma direktiv?

2) Om svaret på ovanstående fråga är nekande, medför då artikel 8 i direktiv 2016/343 och artikel 47 i stadgan en skyldighet eller möjlighet för den hänskjutande domstolen att vägra att pröva åtalet mot en sådan tilltalad i sak och att vägra att meddela en dom mot vederbörande i hans eller hennes utevaro, när den hänskjutande domstolen, på grundval av tillförlitliga uppgifter, är övertygad om att den nationella högsta domstolsinstansen, som ensam är behörig att avgöra en begäran av en tilltalad som dömts i sin utevaro om en ny rättegång i dennes närvaro, i det aktuella fallet kommer att avslå denna begäran och inte återuppta förfarandet, eftersom den inte kommer att tillämpa bestämmelsen i artikel 9 i nämnda direktiv jämförd med artikel 8.2 och 8.4 i detsamma utan i stället kommer att tillämpa nationell rätt, och den tilltalade som dömts i sin utevaro därmed kommer att förlora den rätt att närvara vid rättegången i det straffrättsliga förfarandet som garanteras i unionsrätten?”

## Prövning av tolkningsfrågorna

### *Den första frågan*

33 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 8 och 9 i direktiv 2016/343 ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken en person som avviker efter att ha mottagit ett misstankebeslut som utfärdats mot honom eller henne under förundersökningsstadiet och därmed hindrar myndigheterna från att personligen underrätta vederbörande om stämningsansökan och om tid och plats för rättegången, och som företräds under rättegången av en försvarare som utsetts ex officio men inte har någon kontakt med denne och som under dessa omständigheter döms i sin utevaro, inte har rätt till en ny rättegång om han eller hon anträffas och grips för att verkställa det utdömda straffet.

34 Av artikel 1 i direktiv 2016/343 framgår att direktivets syfte är att fastställa gemensamma minimiregler om vissa aspekter av straffrättsliga förfaranden, däribland ”rätten att närvara vid rättegången”. Såsom uttryckligen bekräftas i skäl 33 i direktivet utgör denna rätt en del av den grundläggande rätten till en rättvis rättegång (dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkt 25).

35 I artikel 8 i direktiv 2016/343 ges medlemsstaterna dock möjlighet att under vissa förutsättningar föreskriva att en rättegång får hållas i den tilltalades utevaro. När en sådan rättegång har hållits trots att villkoren i artikel 8.2 i direktivet inte är uppfyllda, har den berörda personen emellertid enligt artiklarna 8.4 och 9 i direktivet, vilka har direkt effekt, rätt till ”en ny rättegång eller annat rättsmedel som medger en ny prövning av sakfrågan … och som kan leda till att det ursprungliga avgörandet upphävs” (nedan kallad rätten till en ny rättegång) (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkterna 26–28).

36 Härav följer att den som dömts i sin utevaro kan nekas rätt till en ny rättegång endast om villkoren i artikel 8.2 i direktiv 2016/343 är uppfyllda (dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkt 31).

37 När den berörda personen inte i rätt tid har underrättats om rättegången eller när denna person, trots att han eller hon har underrättats om rättegången, inte har underrättats om konsekvenserna av utevaro och inte heller har företrätts av en advokat med fullmakt att föra dennes talan i rättegången, har vederbörande således i princip, från det att han eller hon fick kännedom om utevarodomen, rätt till en ny rättegång. Direktiv 2016/343 utgör således hinder för en nationell lagstiftning som innebär att denna rätt bortfaller redan av den anledningen att den berörda personen har avvikit och att myndigheterna inte har lyckats anträffa honom eller henne (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkterna 41–47).

38 Såsom framgår av skäl 38 i direktivet ska det vid bedömningen av huruvida den berörda personen har underrättats om rättegången särskilt beaktas dels vilka ansträngningar som myndigheterna har gjort för att underrätta den berörda personen om rättegången, dels vilken omsorg som den berörda personen har visat för att kunna få information om rättegången. Den berörda personen ska följaktligen inte anses ha rätt till en ny rättegång när det av precisa och objektiva indicier framgår att vederbörande, trots att han eller hon officiellt underrättats om att han eller hon är anklagad för att ha begått ett brott och därmed haft vetskap om att en rättegång kommer att

hållas mot honom eller henne, avsiktligen agerar på ett sätt som gör att vederbörande undviker att officiellt få information om tid och plats för rättegången. Sådana precisa och objektiva indicier kan exempelvis anses vara för handen när personen avsiktligen har uppgett en felaktig adress för behöriga nationella brottsbekämpande myndigheter, eller inte längre befinner sig på den adress som personen har uppgett (dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkterna 48–50).

39 Om det i förevarande fall skulle visa sig att den stämningsansökan som upprättats med stöd av artikel 246 NPK, och den handling som anger tid och plats för den planerade rättegången, har skickats till och faktiskt lämnats på den adress som IR uppgett för de utredande myndigheterna efter att ha mottagit det misstankebeslut som avses i artikel 219 NPK, skulle sådana omständigheter, om innehållet i stämningsansökan överensstämmer med innehållet i misstankebeslutet vad gäller de gärningar som läggs IR till last och deras rättsliga kvalificering, kunna utgöra precisa och objektiva indicier som gör det möjligt att anse att IR, som underrättats om vad han anklagas för och följaktligen förfogat över tillräcklig information för att känna till att en rättegång skulle hållas mot honom, har hindrat myndigheterna från att officiellt underrätta honom om rättegången, genom att inte längre uppehålla sig på den adress som han uppgett för myndigheterna i syfte att undandra sig lagföring (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkt 58).

40 Denna slutsats påverkas inte av den omständigheten att det under förundersökningen ännu inte är säkert att misstankebeslutet, som den berörda personen har fått kännedom om, kommer att följas av en stämningsansökan och därmed av en rättegång. Det framgår nämligen av själva ordalydelsen i artiklarna 8 och 9 i direktiv 2016/343 att de gemensamma minimiregler som fastställs i dessa artiklar är tillämpliga på såväl ”misstänkta” som ”tilltalade”. Personer som misstänks ha begått ett brott omfattas således av dessa bestämmelser, även om de ännu inte formellt har åtalats.

41 Mot bakgrund av praxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, vilken såsom framgår av skälen 47 och 48 i direktiv 2016/343 ska beaktas vid tolkningen av direktivet, är det, för att dra slutsatsen att den berörda personen avsiktligen undandragit sig lagföring genom att avvika trots att han eller hon förfogade över uppgifter som gjorde det möjligt för vederbörande att få vetskap om att en rättegång skulle hållas mot honom eller henne, tillräckligt att det av omständigheterna i det aktuella fallet framgår att den berörda personen avvikit efter att ha förstått att hans fall med stor sannolikhet skulle komma att prövas av en domstol (Europadomstolen, 26 januari 2017, Lena Atanasova mot Bulgarien, CE:ECHR:2017:0126JUD 005200907, § 48).

42 Det är följaktligen tillåtet för medlemsstaterna att under sådana omständigheter anse att det förhållandet att de behöriga myndigheterna i rätt tid har översänt den officiella handling som anger tid och plats för rättegången till den adress som den berörda personen har uppgett för dessa myndigheter under utredningen av fallet, och bevis för att denna handling faktiskt lämnats på denna adress, medför att denna person, som har avvikit, ska anses ha underrättats om denna tid och plats, i enlighet med artikel 8.2 i direktiv 2016/343. Så kan emellertid endast vara fallet om nämnda myndigheter har gjort rimliga ansträngningar för att anträffa den berörda personen och kalla vederbörande personligen eller för att på annat sätt officiellt underrätta vederbörande om tid och plats för rättegången, såsom anges i skäl 36 i direktivet. Den berörda personen anses i ett sådant fall ha underrättats om rättegången och frivilligt och otvetydigt ha avstått från att utöva sin

rätt att närvara vid rättegången (se, för ett liknande resonemang, dom av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit), C-569/20, EU:C:2022:401, punkt 48).

43 Det ska dessutom preciseras att även om den berörda personen i ett sådant fall anses ha underrättats om rättegången och frivilligt och otvetydigt ha avstått från att utöva sin rätt att närvara vid rättegången, krävs även, för att samtliga villkor i artikel 8.2 i direktiv 2016/343 ska vara uppfyllda, att han eller hon i enlighet med led a i denna artikel 8.2 i rätt tid har underrättats om konsekvenserna av utevaro eller om han eller hon i enlighet med led b i artikel 8.2 företräds av en befullmäktigad försvarare.

44 Det förefaller i förevarande fall, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, som om artikel 423.1 NPK får till följd att personer som har avvikit efter att ha mottagit ett misstankebeslut som meddelats med stöd av artikel 219 NPK förlorar rätten till en ny rättegång, utan att det enligt artikel 423.1 krävs att det prövas dels huruvida den berörda personen, mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter och särskilt dem som nämns i punkterna 39 och 42 ovan, kan anses ha underrättats av de behöriga myndigheterna om rättegången, dels huruvida han eller hon av dessa myndigheter har underrättats om konsekvenserna av utevaro eller har företrätts av en befullmäktigad försvarare.

45 Det ankommer på de nationella domstolarna att pröva huruvida artikel 423.1 NPK likväl kan tolkas så, att det undantag från rätten till en ny rättegång som föreskrivs där kan begränsas till de endast de fall där samtliga villkor i artikel 8.2 i direktiv 2016/343 är uppfyllda. Om det visar sig att det inte är möjligt att tolka den bulgariska lagstiftningen på ett sätt som är förenligt med unionsrättens krav, är de nationella domstolarna, eftersom artiklarna 8.4 och 9 i detta direktiv har direkt effekt i enlighet med vad som nämnts i punkt 35 ovan, skyldiga att underlåta att tillämpa varje nationell bestämmelse som strider mot dessa unionsbestämmelser, utan att de behöver begära eller avvakta att lagstiftaren upphäver den med dessa bestämmelser oförenliga lagbestämmelsen (se, analogt, dom av den 21 oktober 2021, ZX (Rättelse av åtalsbeslutet), C-282/20, EU:C:2021:874, punkterna 40 och 41 och där angiven rättspraxis).

46 Om så är fallet kan den hänskjutande domstolen, såsom framgår av punkterna 82–85 i den dom som meddelas i dag i mål C-400/23, VB II, ha anledning att själv pröva huruvida villkoren i artikel 8.2 i direktiv 2016/343 är uppfyllda i det aktuella fallet.

47 Vad gäller frågan huruvida IR kan anses ha underrättats om rättegången och frivilligt och på ett otvetydigt sätt ha avstått från att utöva sin rätt att närvara vid rättegången, ankommer det på den hänskjutande domstolen att följa de anvisningar som lämnats i punkt 58 i domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), vilka det erinrats om i punkterna 39 och 42 ovan där de även har preciserats.

48 Det framgår i övrigt av uppgifterna i begäran om förhandsavgörande att IR under rättegången i dennes utevaro företräds av en försvarare som utsetts ex officio och som inte har någon kontakt med IR. Såsom har påpekats i punkt 56 i domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), förefaller det under dessa omständigheter, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, som om IR inte företräds av en ”försvarare med fullmakt” i den mening som avses i artikel 8.2 b i direktiv 2016/343. Frågan huruvida villkoren i artikel 8.2 i direktivet är uppfyllda ska således i förevarande fall prövas mot bakgrund av led a i artikel 8.2.

49 I enlighet med sistnämnda bestämmelse ankommer det på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida IR i rätt tid har underrättats om konsekvenserna av utevaro.

50 I detta avseende förefaller det, med förbehåll för den hänskjutande domstolens prövning, som om det inte föreskrivs någon liknande skyldighet när det gäller det misstankebeslut som avses i artikel 219 NPK som den skyldighet som följer av artikel 247 c.1 NPK, enligt vilken delgivningen av den stämningsansökan som nämns i artikel 246 NPK bland annat syftar till att den tilltalade ska underrättas om att målet kan avgöras i hans eller hennes utevaro, i synnerhet om den tilltalade inte befinner sig på den adress som han eller hon har uppgett eller om den tilltalade har ändrat adress utan att underrätta de behöriga myndigheterna om detta.

51 Om det visas att IR inte har underrättats om att han – om han höll sig undan från de utredande myndigheterna eller uppgav en felaktig adress för dessa myndigheter för en eventuell delgivning av en sådan stämningsansökan som avses i artikel 246 NPK – riskerade att dömas i sin utevaro, ankommer det på den hänskjutande domstolen att slå fast att villkoren i artikel 8.2 i direktiv 2016/343 inte är uppfyllda i förevarande fall.

52 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artiklarna 8 och 9 i direktiv 2016/343 ska tolkas på följande sätt: De utgör inte hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken en person som avviker efter att ha mottagit ett misstankebeslut som utfärdats mot honom eller henne under förundersökningsstadiet och som därmed hindrar myndigheterna från att personligen underrätta vederbörande om stämningsansökan och om tid och plats för rättegången, och som under dessa omständigheter döms i sin utevaro, inte har rätt till en ny rättegång om han eller hon anträffas och grips för att verkställa det utdömda straffet, under förutsättning att denna lagstiftning begränsar detta undantag från rätten till en ny rättegång till personer som dels, mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter, kan anses ha underrättats om rättegången, dels under rättegången i deras utevaro har företrätts av en av dem befullmäktigad advokat eller, om de inte företräds på detta sätt, i rätt tid har informerats om att de riskerar att rättegång hålls i deras utevaro, om de undandrar sig lagföring.

### *Den andra frågan*

53 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i huruvida artikel 8 i direktiv 2016/343 och artikel 47 i stadgan ska tolkas så, att en brottmålsdomstol, mot bakgrund av Varhoven kasatsionen sads (Högsta domstolens) vägran att beakta detta direktiv, får, eller till och med ska, avstå från att pröva åtalet mot den tilltalade i sak och döma denna person i hans eller hennes utevaro, för att undvika att denna persons begäran om ny rättegång därefter felaktigt avslås av den högsta domstolsinstansen i fråga, som ensam är behörig att pröva en begäran om ny rättegång i sådana fall som det som är aktuellt i det nationella målet.

54 Såsom framgår av den rättspraxis som det erinrats om i punkt 45 ovan är de nationella domstolarna, för det fall det är omöjligt att tolka den nationella lagstiftningen så, att den står i överensstämmelse med artiklarna 8.4 och 9 i direktiv 2016/343, skyldiga att underlåta att tillämpa varje nationell bestämmelse som strider mot dessa unionsbestämmelser, utan att de behöver begära eller avvakta att lagstiftaren upphäver den nationella bestämmelsen i fråga.

55 I ett sådant fall är de nationella domstolarna, däribland den högsta domstolsinstansen i fråga vid en begäran om en ny rättegång, således skyldiga att ta hänsyn till de gemensamma minimireglerna som anges i artiklarna 8.4 och 9 i direktiv 2016/343, vilka, såsom det erinrats om i punkt 35 ovan, har direkt effekt.

56 Eftersom den hänskjutande domstolen i sin begäran om förhandsavgörande har angett att det med säkerhet följer av praxis från Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) att denna domstol vägrar att beakta direktiv 2016/343, konstaterar EU-domstolen att den hänskjutande domstolen, genom den centrala betydelse som detta konstaterande har för den andra tolkningsfrågan, grundar sig på premissen, som för övrigt också anges i begäran om förhandsavgörande, att det av domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), framgår att artikel 423.1 NPK är oförenlig med direktiv 2016/343.

57 Enligt den hänskjutande domstolens resonemang framgår nämligen Varhoven kasatsionen sads (Högsta domstolens) vägran att beakta detta direktiv av den omständigheten att sistnämnda domstol inte har anpassat sin praxis efter det att EU-domstolen meddelade denna dom utan har fortsatt att tillämpa artikel 423.1 NPK utan att frångå bestämmelsens lydelse på grundval av de gemensamma minimiregler som anges i det nämnda direktivet.

58 I domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), prövade EU-domstolen emellertid inte huruvida direktiv 2016/343 ska tolkas så, att det utgör hinder för en nationell bestämmelse, såsom artikel 423.1 NPK, som medför att personer som har avvikit efter att ha mottagit ett misstankebeslut förlorar sin rätt till en ny rättegång. Det är först i förevarande dom, som innehåller ytterligare upplysningar om hur bestämmelserna ska tolkas utöver dem som lämnades i domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), som EU-domstolen ger ytterligare vägledning för de bulgariska domstolarna när de prövar huruvida de specifika reglerna om förfarandet i NPK är förenliga med detta direktiv.

59 Den omständigheten att Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) fram till i dag har fortsatt att tillämpa artikel 423.1 NPK utan att avvika från denna för att ge de gemensamma minimireglerna i direktiv 2016/343 företräde framför ordalydelsen i denna bestämmelse i NPK, vittnar under dessa omständigheter inte nödvändigtvis om att denna högsta domstol vägrar att beakta detta direktiv, utan kan återspegla den domstolens övertygelse att nämnda bestämmelse i NPK genomför direktivet på ett korrekt sätt – en övertygelse som nämnda domstol bör ompröva mot bakgrund av de upplysningar som lämnas i förevarande dom från EU-domstolen.

60 Den hänskjutande domstolens tolkning av domen av den 19 maj 2022, Spetsializirana prokuratura (Rättegång mot en tilltalad som avvikit) (C-569/20, EU:C:2022:401), vilken ligger till grund för dess konstaterande att Varhoven kasatsionen sad (Högsta domstolen) vägrar att beakta direktiv 2016/343, är således felaktig. Eftersom den hänskjutande domstolens konstaterande vilar på en felaktig premiss är den andra tolkningsfrågan hypotetisk och kan följaktligen inte tas upp till prövning (se, analogt, bland annat dom av den 24 juli 2023, Lin, C-107/23 PPU, EU:C:2023:606, punkt 69).

## Rättegångskostnader

61 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

**Artiklarna 8.4 och 9 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/343 av den 9 mars 2016 om förstärkning av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och av rätten att närvara vid rättegången i straffrättsliga förfaranden**

**ska tolkas på följande sätt:**

**De utgör inte hinder för en nationell lagstiftning, enligt vilken en person som avviker efter att ha mottagit ett misstankebeslut som utfärdats mot honom eller henne under förundersökningsstadiet och därmed hindrar myndigheterna från att personligen underrätta vederbörande om stämningsansökan och om tid och plats för rättegången, och som under dessa omständigheter döms i sin utevaro, inte har rätt till en ny rättegång om han eller hon anträffas och grips för att verkställa det utdömda straffet, under förutsättning att denna lagstiftning begränsar detta undantag från rätten till en ny rättegång till personer som dels, mot bakgrund av samtliga relevanta omständigheter, kan anses ha underrättats om rättegången, dels under rättegången i deras utevaro har företrätts av en av dem befullmäktigad advokat eller, om de inte företräds på detta sätt, i rätt tid har informerats om att de riskerar att rättegång hålls i deras utevaro, om de undandrar sig lagföring.**

Underskrifter